№ 101 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 18

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 18 № 101

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տ ե լ ե ֆ ո ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում՞է անձն լեզուով.
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տ ե լ ե ֆ ո ն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խունխուզները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կառավարիչ սենատի որոշումը. Խաչագողի խոստովանութիւնը. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԽՈՒՆԽՈՒԶՆԵՐԸ

Հեռագիրները հաղորդեցին մեզ, որ վերջին ժամանակները Մանջուրիայում բազմացել է խ ու ն խ ու զ ն ե ր ի թիւը և նրանց արշաւանքները սկսել են աւելի յանդուգն կերպարանք ստանալ:

Հարկաւոր ենք համարում խունխուզների մասին մի քանի տեղեկութիւններ տալ մեր ընթերցողներին և պարզել նրանց դերը Մանջուրիայում: «Рус. Слово» լրագրի յատուկ աշխատակից Նեմիրովիչ-Դանչենկօ, որ Մանջուրիայի սահմաններում ժողովել է տեղեկութիւններ խունխուզների մասին, և գիտել է նրանց գործողութիւնները, յայտնում է թէ խունխուզները միայն հասարակ աւազակներ չեն, այլ պարունակում են իրանց շարքերում և զանազան տեսակ տարրեր, որոնց մէջ վերջին ժամանակներս սկսել են երևալ և զինուորական կրթութիւն ստացած անձեր: Օրինակ, Ցիցիկարի մօտ ռուսաց պահակախումբը, կասկածելի գտնելով չինական մեծ անձերից մեկը, կանգառաւ խուզարկելու նպատակով: Ցանկարծ մեծ գռները բացվեցին և այն տեղից դուրս թռաւ զինուորական կարգով խունխուզ հեծեալներ, եապօնական օֆիցերի ղեկավարութեան տակ:

Խունխուզական հրոսակների մէջ, բացի չինացիներից, լինում են մօնղօլներ և բուրեաթներ: Պատմում են, որ նրանց խմբերում տեսել են նաև անգլիացի փախած նաւաստիներ և ուրիշ եւրոպացիներ:

Առհասարակ խունխուզների մասին դեռ գոյութիւն չունի բոլորովին որոշակի մի գաղափար: Նրանց համարում են աւազակների մի խառնիճաղանճ ամբոխ, որ ոչ մի առնչութիւն չունի ոչ անցեալի, ոչ ներկայի և ոչ ապագայի հետ: Մինչդեռ այդպէս չէ: Պէտք է նկատել, որ ամբողջ Չինաստանը լիքն է գաղտնի և յայտնի ընկերակցութիւններով: Կան աղքատների, առևտրականների, գողերի, աստիճանաւորների, գործակատարների, արհեստաւորների, գրականագէտների, առաջադիմականների, հին-չինականների համախմբումներ: Խունխուզներն էլ հին ժամանակներից կազմում են այդ տեսակ համախմբումներ և յիշեցնում են իտալական կամօրրա, մաֆիա կամ սպանիական բաքաթա ընկերակցութիւնները: Խունխուզական համայնքը իրան իրաւունք է համարել հարկ վերցնելու բոլորից՝ վաճառականից, երկրագործից, պաշտօնեայից, ճանապարհորդից, արհեստաւորից: Եւ տուրք վճարողները աշխատել են պարտաճանաչութեամբ հասուցանել սահմանած գումարները, համարելով նրանց կանոնաւոր պահանջ կամ զրկված վրէժխնդրութեան երկիւղից:

Խունխուզական հրոսակները սկսեցին ստուարանալ և ուժեղանալ բռնցքամարտերի յուզմունքների ժամանակ: Բոլոր այն անձինք, որոնք հալածված էին չինական կառավարութիւնից կամ եւրոպացիներից, մտան խունխուզական հրոսակների մէջ, որովհետև նրանք ուրիշ տեղ չունէին գնալու: Այդ նոր կազմութեամբ խունխուզները հանդէս եկան իբրև ազգային խայտառակութեան համար վրէժառուներ և «կամօրիստը» դարձաւ «բէյվանչի գաղափար» կրող մի անձն: Դէպի խունխուզական համայնքն է սէլում դիմել ամեն մի վշտացած, հալածված, զրկված, անմեղ յանցապարտ, պաշտօնազուրկ, կամ իր վարձը լիովին չը ստացած ծառայող: Այսօր մեծ և ստուար է խունխուզական մի հրոսակ, վաղը նա լքված ու ցրված է: Մի քանի ժամանակից յետոյ նա նորից հանդէս է գալիս մեծ ու փոքր կազմութեամբ:

Եապօնացիները օգտվեցին խունխուզական հրոսակների բեկորներից իրանց նպատակների համար: Եապօնացիները յանձնում են նրանց հետախոյզ խմբերի պաշտօններ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ ՍԵՆԱՏԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

էջմիածնի հայ-լուսաւորչական սինօդում ամուսնական եւ ամուսնալուծական գործերը վարելու կարգի մասին.

—

IV «Զուտ-կրօնական» գործերին չը պատկանող պէտք է համարել և ամուսնութեան գործերը, որ յիշված են 1142-դ յօդուածի § 4-ի մէջ, որոնք և այդ պատճառով, պէտք է կատարվեն սրանից անմիջապէս առաջ մատնացոյց արված կարգով: Այդ գործերում պահանջվում է փաստային հանգամանքների հաստատութիւն և զաւանական կանոնների գործադրութիւն, նոյնպէս էլ մի քանի դէպքերում և քաղաքացիական օրէնքների. իսկ այդ գործավարութեան վերջնական նպատակն է լինում ոչ թէ հաւատի դաւանանքների կամ եկեղեցու կանոնների հաստատութիւնը կամ բացատրութիւնը, այլ պսակի օրինականութեան կամ ամուսնալուծութիւն թոյլ տալու հարցը վճռելը, մի հարց, որ կարող է ունենալ քաղաքացիական հետևանքներ: Այդ գործերի այդպիսի յատկութեան ժամանակ, չէր կարելի բացատրել, թէ ինչու, օրինակ, եթէ հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կանոններով ամուսնական հաւատարմութեան խախտումը կազմում է ամուսնութիւնը լուծելու հիմք, այդ գործի առիթով ծագած հարցը՝ թէ արդեօք եղե՞լ է այդպիսի անհաւատարմութիւն, պէտք է, որ ենթարկվէր բացառապէս ծայրագոյն պատրիարքի վճռին, և ոչ սինօդի՝—կօլլեգեալ կարգով: Խնդրատուն պնդում է, որ ամուսնական վիճելի գործերում, եկեղեցու հիմնարկութեան և եկեղեցական աւանդութեան զօրութեամբ, միմիայն ծայրագոյն պատրիարքն իրաւունք ունի «խորհրդածութիւնների հիմք ընդունելու բարոյական ապացոյցները... երբ, առանձին պայմանների պատճառով, նիւթական ապացոյցներ բերելն անհնար է»: Բայց այդ պնդումը չէ կարելի յարգել, որովհետև խնդրատուն չէ բացատրում, թէ իսկապէս ինքն ի՛նչ է հասկանում «բարոյական» և «նիւթական» ապացոյց ասելով, և իր պնդումները չէ հաստատում ոչ մի փաստով կամ տրվածով: Բացի դրանից, պատրիարքի ակնարկված իրաւունքը, եթէ նա նոյն իսկ գոյութիւն ունենար, չէր ոչնչացնի սինօդի անդամների իրաւունքները, երբ լինեն «նիւթական» ապացոյցներ, վճռելու վերոյիշեալի նման հարցեր պատրիարքի հետ միասին, կօլլեգեալ կարգով, նոյն հիման վրա, ինչպէս և թեմական կօնսիստօրիաները կունենային, յիշեալ պայմանում, խնդրատուի կողմից չը բաց աւված՝ իրաւունք վճռել այդպիսի հարցեր իր իշխանութեամբ և այն էլ վերջնական ձևով, վճռաբեկ գանգատ չը տրված դէպքում: Ճիշդ նոյնպէս էլ անհնարին կը լինէր հիմք գտնել ընդունելու, թէ պատրիարքինն է վճռելու իրաւունքը՝ առանց սինօդի անդամների, այլ միանձն կերպով, ամուսնական գործերի առիթով ծագած հարցերը և նրանց վերաբերութեամբ պետական օրէնքի գործադրութիւնը, այն ինչ այդ հարցերը ևս կարող են վերջնականապէս վճռվել թեմական կօնսիստօրիաների ձեռքով: Եւ եթէ խնդրատուն այդ առիթով պնդում է, որ չը կայ ոչ մի օրէնք, որը խախտվի այդպիսի գործեր վճռելիս, այն ժամանակ այդ բանը հերքելու համար բաւական է մատնանիշ անել, իբրև օրինակ, X հատորի, I մասի 65-դ յօդուածը քաղաքացիական օրէնքների այդ մասին, որ ոչ ուղղափառ քրիստոնեաների պսակները, երբ ամուսնութիւնը՝ այս յօդուածում նախատեսած դէպքում՝ կատարել է ուղղափառ քահանան, կարող են լուծվել միայն ուղղափառ եկեղեցու կանոններով ու ծէսերով: Վերջապէս, վիճելի ամուսնական գործերը «զուտ-կրօնական» գործերի թւում հաշվելու դէմ էական պատճառաբանութիւն պէտք է լինի այն հանգամանքը, որ 1152-դ յօդուածի (որը երբէք չէ յիշվում ամենահպատակ բողոքի մէջ) հիման վրա յիշված ամուսնական գործերը ենթարկվում են սինօդի պրօկուրօրի վերահսկողութեանը կամ կօնտրօլին. պրօկուրօրը, այդ յօդուածի ուժով, իրաւունք ունի այդ գործերի մասին ներկայացնել իր բողոքները արդարադատութեան մինիստրին. դա անհնարին կը լինէր, եթէ այդ գործերի առարկան միշտ վերջանար զուտ-կրօնական հարցերով, որոնք՝ 1132-դ յօդուածի հիման վրա, ենթակայ են վճռման՝ համաձայն հայ-լուսաւորչական եկեղեցու հին կարգերի կամ կանոնների:

(Կը շարունակվի)

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Նամակ Արմաւիրից)

—

Ապրիլ ամսի սկիզբներին հայաստանցի մի քանի երիտասարդներ մօտս բերին մի կօնդակ, որ խլել էին Դաւիթ անունով մի ասորու ձեռքից: Կօնդակը, որ արշին ու կէս երկարութիւն ունէր, ըստ երևոյթին շատ հին էր՝ բայց տակի թիւը՝ 1902, վկայում էր, որ կօնդակի հնանալը շատ ձեռքից ձեռք անցնելուցն է: Կօնդակի գլխին ներկերով նկարված էին ս. Կարապետի գմբէթաւոր վանքը և մի քանի սրբեր: Նրա վրա երկու կնիք կար դրոշմված. մէկը վերևում, պատկերի մօտ, ինչ որ եպիսկոպոսի անուն կրող, միւսը ներքևում, Մշու առաջնորդ Բարգէն վարդապետի անունով. կօնդակի ստորագրութիւնն էլ մանուշակագոյն թանաքով՝ նոյն վարդապետինն էր:

Կօնդակով Բարգէն վարդապետը դիմում է հայ ազգին, ս. Կարապետի, Աթանագինեայ եպիսկոպոսի, եօթն խոտաճարակաց և այլ ճգնաւորների անուններով օրհնում է նրա «արմն ու զարմը» և առաջարկում է ս. Կարապետի համար տուրք և մատաղացու նուիրել Յարութիւն Կարապետեանին, որը իբրև թէ երկար տարիներ հաւատարմութեամբ է ծառայել և իր անձը նուիրել է այդ վանքին: Գրութիւնը գրաբար է, ի հարկէ, և բաւական մաքուր լեզուով գրված:

Կասկած չը կար, որ կօնդակը կեղծ էր, մանաւանդ որ նա գտնվում էր ասորի Նիկողոսի որդի՝ Դաւիթ Զուլամերկցու ձեռքում և ոչ թէ կօնդակում յիշատակված Յարութիւն Կարապետեանի:

Հայաստանցի երիտասարդները, իբրև նախանձախնդիր հայ անուան ու եկեղեցուն, բռնել էին ասորի Դաւթին և կօնդակը ձեռքից խլելուց յետոյ՝ ստիպել էին խոստովանել գաղտնիքները: Նրան ինձ մօտ բերին, ես էլ խոստովանեցրի: Պատմածներից երևաց, որ ամբողջ Կովկասում և Ռուսաստանում ցրված է խաչագող ասորիների մի մեծ խումբ, որի անդամները իրար հետ գաղտնի կերպով կապված են: Դրանք իրանց ձևացնելով Հայաստանից փախած զոհեր (ռուս մուժիկների մէջ իրանց յոյն են ներկայացնում) զանազան կեղծ կօնդակներով, գրութիւններով, անցագրերով և նոյն իսկ ժապաւինեալ մատեաններով շրջում են հայաբնակ գաւառները, չարաչար խաբում միամիտ ժողովրդին ու նուէրներ հաւաքում: Այս մեր բռնված խաչագող Դաւիթը յայտնեց, որ իր ձեռքում եղած կօնդակը գնել է վեց րուբլով հէնց Արմաւիրում՝ դրա շնորհիւ հաւաքել է երեսուն րուբլի: Դրա խոստովանութիւնից երևաց, որ կօնդակը գնել է Շիմուն (Սիմօն) անուն ասորուց: Այդ Շիմունը շրջում է կեղծ անցագրով, որի մէջ յիշված է Էլիա Դաւիդօվ. սա ունի իր նման խաչագող մի եղբայր՝ Իվան Դաւիդօվ:

Շիմուն ասորին էլ կօնդակը գնել է իսկական տիրոջից՝ Յարութիւն Կարապետեանից: Խոստովանութիւնից երևում է, որ այս անունն էլ կեղծ է. սկզբնական կօնդակ ծախողի իսկական անունն է Եօխաննա (Յովհան), ինքը տիեարբեցի ասորի է և պարապում է միայն կեղծ կօնդակների ու վկայաթղթերի առևտրով: Սա ունի նաև մի ժապաւինեալ մատեան, ուր ստորագրել է տալիս հաւաքած գումարները...

Խոստովանող Դաւիթը պատմեց, թէ Ալէքսանդրապօլի մօտ գտնվում է մի գիւղ՝ Հաճինազար անունով, ուր քահանայագործում է տէր Մկրտիչ Մարտիրոսեան մի կախարդ: Այս հայ քահանան, բացի կախարդութիւնից, շնորհք ունի նաև կեղծ կնիքներ շինելու և կեղծ կօնդակներ գրելու: Գրած կօնդակները ծախում է միմիայն ասորիներին և լաւ վարձատրութիւն է ստանում: Նա երբէք իր գաղտնիքները հայերին չէ ցոյց տալիս, վախենում է: Տէր Մկրտիչ Մարտիրոսեանի շինած կօնդակները զանազան գին ունեն. այսպէս՝ Մշու առաջնորդի և ս. Կարապետ վանքի կեղծ կնիքներով դրոշմած կօնդակներն արժեն 6-ական րուբլի: Ս. Գէորգ Ուշտունեաց վանքի և Վանայ առաջնորդ Սահակ եպիսկոպոսի կնիքներով կազմած կօնդակները ծախում է 8-ական րուբլով: Հայոց Կաթողիկոսի, Սարոյ Մար-Շիմունի, Խոր Վիրապ վանքի կեղծ կնիքներով ու կարմիր թանաքով դրոշմածներն արժեն 20—25 րուբլի և այլն:

Դաւիթ խաչագողի խոստովանութեան այս մասը անհաւատալի է թւում. սակայն վատ չէր լինի, եթէ ալէքսանդրօպօլցի հայ եղբայրները աշխատեն արդեօք Հաճինազար գիւղում այդպիսի քահանայ գոյութիւն ունի՞: Եթէ ստուգվի, ապա ուրեմն, գգոյշ միջոցներով պէտք է յայտնի կացուցանել այդպիսի քահանայի խարդախութիւններն ու ըստ արժանւոյն պատժել տալ:

Խոստովանող խաչագողը այված սրտով մատնեց նաև իր միւս ընկերներին: Ահա նրանց անունները:

Արմաւիրում բնակվում է մի ասորի, որ իրան հայ է ձևացնում և երեխաներին էլ հայոց եկեղեցումն է մկրտել տալիս. սրա տունը խաչագող-ճանապարհորդների կենտրօնավայր է. երբեմն գիշերներն այնտեղ են հաւաքվում և հայ ու ռուս միամիտ ժողովրդին թալանելու խաչագողական զանազան միջոցներ են հնարում:

Նօվօրօսիյսկում ասորիների մէջ յայտնի է խաչագող մէկը (Զուլամերկի գաւառում), մօտ 30 տարեկան սև ու հաստ մի անձնաւորութիւն. ունի կին և մէկ աղջիկ: Վերոյիշեալ երկու եղբայրներ կեղծ Դաւիդօվները նրանից են խորհուրդներ հարցնում*):

Եկատերինօդար է ուղարկված մի ասորի (Գեւաւառու նահանգ), որը իր կեղծ թղթերին ստորագրելու և իր նեղ վիճակի մասին վկայել տալու համար պէտք է դիմէ այնտեղի տէր-Գարեգին քահանային: Այս բանն աջողվե՞լ է, թէ ոչ—յայտնի չէ:

Նոր-Նախիջևանում և Ռօստօվում հնձում են ուրիշ խաչագողներ, և այլն:

Բանից դուրս է գալիս, որ նաև այն բոլոր ազքատները, որոնք երկար ժամանակ իրանց ընտանիքներով բուն են դրել Արմաւիրում, ոչ թէ Հայաստանի կոտորածներից փախած զոհեր են, այլ խաչագող ասորիներ են...

Այս մասին ում հարկն է հրաւիրում ենք ուշադրութիւն: Լաւ կը լինէր, եթէ այդ անամօթ թշուառականներին դուրս վռնդէին հայոց եկեղեցիների գաւիթներից: Դրանք շատ անգամ դիտմամբ ձևանում են խուլ և համր, կաղ ու չոլախ, փտած ու վիրաւոր, կոյր ու քաչալ,—ուրպէս զի նուիրատուների գութը շարժեն և... 1000-ներ դիզեն:

*) Կեղծ կօնդակի շնորհիւ Դաւթի հետ Արմաւիրում բռնվեցին Էլիա և Իվան Դաւիդօվները և ուղարկվեցին իրանց բնակավայրը՝ Նօվօրօսիյսկ, ուր քննութիւն պէտք է կատարվի:

Ծաղկաձոր Դաւիթը մեզ ուրիշ շատ և շատ նորութիւններ պատմեց, որոնց առաջ նսեմանում են անմահ Րաֆֆիի «Ցիշատակարան»-ները։

Բոլորը մէկ-մէկ թուել շատ երկար կը քաշէ, առանց այդ էլ մեր գրութիւնը երկարեց. միայն այսքանը յայտնեմ, որ այդ թշուառականները ոչ միայն հարուստ քաղաքներումն ու գիւղերումն են հնձում, այլ և Շիրակի խեղճ գիւղացիներին են խաբում։ Այնտեղ նրանք հաւաքում են՝ իւղ ու պանիր, ալիւր ու ցորեն, հաւ ու հաւկիթ և նոյն իսկ կանանց ոսկէ և արծաթէ զարդեր, և այդ ամենը ս. Կարապետ տանելու կեղծ դիտաւորութեամբ։ Մեր տուած հարցին, թէ «ինչպէս չէք ամաչում, Ս. Կարապետի անունով հաւաքում էք ուտում էք»։ Ծաղկաձորցի խաչագողը պաղարիւնութեամբ պատասխանեց. «Ս. Կարապետ մեռած է, չը կայ, էնիկ չէ կարող ուտել, էդոր համար մենք ենք ուտում»...

Կոմմենտարներ աւելորդ են։

Հայ մամուլը շատ է խօսել խաչագողների քաջագործութիւնների մասին։ Սոյն գրութեամբ մի աւելորդ անգամ ևս զգուշացնում ենք հայ հասարակութեան անծանօթ մարդկանց որոգայթներից։

Շահան-Սիմօն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, մայիսի 12-ին

Ձեր լրագրի № 93-ի մէջ պ. Լ. մի երկար նկատողութիւն է տպագրել «Մշակի» 88 համարում լոյս տեսած իմ հերքման դէմ, ուր ես շատ բացարձակ կերպով ասում եմ, թէ «Արարատ» ամսագիրը տպագրել է սինօդի այն օրագիրը էջմիածնի փաստաբան հրաւիրելու մասին, որ Վեհափառ Հայրապետի երկրորդ կօնդակով փոխված է և սինօդի վերջին օրագիրը կայացել է ոչ թէ Վեհափառ Կաթողիկոսի անձնական գործերի համար փաստաբան ունենալու մասին, այլ սինօդի գործերի համար։ Ես ասել էի նոյնպէս, որ Վեհափառ Կաթողիկոսը իր և առաջին կօնդակով պատուիրել էր էջմիածնի գործերի մասին հոգալու։ Պարզ է, որ իմ նկատողութեան հերքումը կարող է լինել միմիայն այնպիսի կօնդակ, որով ես հրաւիրված լինէի անձնական գործերի համար։ Բայց այս տեսակ դօկումենտ երբէք չէ եղել, այլ սինօդը իր առաջին օրագրով ճիշդ չէր կատարել Ս. Հայրապետի հրամանը։

Պ. Լ. կամ շատ միամիտ է կամ շատ միամիտ է ձևանում, ասելով, որ էջմիածնի գործերի և Վեհափառ Կաթողիկոսի անձնական գործերի փաստաբան լինել մի և նոյն բանն է։ Օրէնքով կարող է լինել և միշտ եղել է սինօդի գործերի փաստաբան, բայց ոչ Վեհափառի անձնական գործերի և եթէ այս տեսակ պաշտօն ինելու էլ լինի՝ ես երբէք չեմ կարող ստանձնել, որովհետև իմ մասնագիտութեան չէ վերաբերում մասնակցելու, թէ ինչպէս պէտք է գրվեն ամուսնալուծութեան և ձեռնադրութեան թղթեր և ոչ էլ կարող եմ այդ թղթերը ըստ պատկանելոյն հասցնելու ճանապարհները իմանալ։ Պ. Լ. ի հարկէ շատ լաւ գիտէ, որ Վեհափառ Կաթողիկոսը երբէք անձնական փաստաբան չէ ունեցել։

Գ. Ենգիբարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ղզլար, մայիսի 12-ին

«Մշակի» 90 համարում մի պարոն Մ. Ղ. նուիրել է մի քանի խօսք նուաստիս՝ Կազզուանից հեռանալու պատճառով։ Մի փոքր անտեղի շօշափելով նիւթական վիճակս և սակայն չը բացատրելով, թէ ուրախի հանգամանքներ ձգեցին ինձ այդ դրութեան մէջ—պարոնը աւելացնում է, որ Կազզուանի հասարակութիւնը ինձ տարեկան 700 ր. առաջարկեց, որ ես չը հեռանամ, բայց արդէն ուշ էր, որովհետև ես արդէն գրաւոր համաձայնութիւն էի տուել Ղզլար պաշտօնով ինձ հրաւիրողներին։

Նախ՝ ես ոչ մի պաշտօնով Ղզլար հրաւիրված չեմ, որովհետև պաշտօն կարելի չէ համարել 300 ր. տարեկան վարձով փոքրիկ երթևեկ (амбулаторный) բուժարան կառավարելը և երկրորդ՝ ես ոչ մի որոշ գումարի վճռողական առաջարկութիւն Կազզուանի հասարակութեան կողմից չեմ ստացել։ Ճիշդ է, որ մի քանի ընտանիքներ կամենում էին ինձ տարեկան ռոճիկ վարձել, բայց այդ դիտաւորութիւնը չիրագործվեց, չը նայելով, որ ես սպասեցի մի որոշ ժամանակ իրագործվելուն և աւելի սպասել կարող չէի։ Այնպէս ես չէի թոյլ տայ ինձ ծերութեան հասակումս տկար հեռանալ այն վայրից, ուր բնակվել եմ 17 տարի և ուր անցել էին կեանքիս լաւագոյն օրերը։

Բայց և այնպէս ես իմ սիրած Կազզուանիս վերջին միտս բարիս չեմ ասել ու չեմ էլ ասում։ Կազզուանին նուիրեցի ես բոլոր ույժերս—նրա հողն էլ պէտք է ընդունէ ոսկերքս։

Բժ. Գ. Կաճկաճեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ ի ֆ լ ի ս ու մ մայիսի 14-ին մեռաւ վրաց յայտնի գրական գործիչներից մէկը, Իօսէբ Բաքրաձէն։ Հանգուցեալը յայտնի էր իր մայրենի գրականութեան մէջ իբր անխոնջ թարգմանիչ եւրոպական բանաստեղծների։ Ամենից շատ նա թարգմանել է Բայրընի գրուածքներից։ Բացի գրական գործունէութիւնից Բաքրաձէն յայտնի է և իր եռանդուն հասարակական գործունէութիւնով. 1878—79 թւականներին նա մեծ ջանքեր է գործ դրել վրացիների համար Թիֆլիսում մշտական բեմ հաստատելու։ Բայց, ինչպէս բոլոր մանր ազգութիւններին, այնպէս էլ վրացիների մէջ գրականութիւնը դեռ չէ կարողանում ապահովել իր անխոնջ գործիչներին. գրողը նրանց մէջ, ինչպէս և հայերիս մէջ, միշտ ստիպված է դիմել, բացի գրականութիւնից, և ուրիշ կողմնակի աղբիւրների։ Հանգուցեալն էլ վարում էր նախ դատաստանական պրիստաւի, յետոյ էլ գիւղատնտեսական փոխադարձ վարկի ընկերութեան մէջ գանձապահի պաշտօնները։

—

Վրաց «Իվերիա» լրագրի ասելով, Քվիրիլի աւանում, տեղական ինտելիգենցիայի ջանքերով, շինված է մի թատրօն, որ կարող է տեղաւորել իր մէջ 300 հանդիսականներ։

—

Կիրակի, մայիսի 16-ին, Հալաբարի Արաքսեանի թատրօնում հայ, ռուս և վրացի սիրողները տուին երեք ներկայացում։ Հայերէն լեզուով խաղացին «Աւետիս-Աղա կամ Րագունտալու պօստի կայարանը», վօդէվիլ 1 գործողութեամբ, հեղինակութիւն Արաքսեանի։ Պիեսի նիւթը վերցրած է պօստային կայարաններում տիրապետող գռեհիկ ծառայողների կեանքից հնացած կարգ ու կանոնից։ Բաւական բնական կերպով պատկերանում են հանդիսականի աչքի առաջ թերևս իր գլխով մի քանի անգամ անցած արկածները։ Պիեսի մէջ կան 14 դերակատար անձինք։ Պիեսը չէ ծառայում մի յատուկ գաղափարի, այլ ծիծաղ է յարուցանում բնորոշ տեսարաններով ու դարձուածքներով և կարող է ժողովրդական բեմի րէպէրտուարի մէջ անմեղ զաւեշտների տեղը բռնել։ Պիեսը տեխնիկայի կողմից գրված է բաւական հմտութեամբ և աջող։ Գլխաւոր դերը—Աւետիս-աղան (պօստի տեսուչ) կատարում էր հեղինակը,—որ շատ բնական և հմուտ կերպով խաղաց, և արժանացաւ բուռն ծափահարութիւնների։ Միւսներն էլ բաւարար էին։ Ռուսերէն և վրացերէն խաղերն էլ աջող անցան։ Եղանակի վատութեան պատճառով թատրօնը կատարելապէս լիքը չէր։

—

Կիրակի, ամսիս 16-ին, կայացաւ Վանքի եկեղեցու ծխական ժողովը՝ նոր երէցփոխ ընտրելու համար։ Ներկայ էին 102 հոգի։ Ժողովին՝ երէցփոխ պ. Բուդաղեան չը ներկայացրեց եկեղեցու վերջին տարիների մուտքի և ծախքի հաշիւները՝ առարկելով, թէ պատրաստ չեն, որը և հայր նախագահը հաստատեց, թէ արդարև ներկայացրած չեն վիճակային կօնսիստօրիային։ Այս բանը տեղի տուեց երկար և տաք վիճաբանութիւնների։ Ի վերջոյ որոշվեց յետաձգել ընտրութիւնը և երեք շաբաթ ժամանակ տալ պ. Բուդաղեանին պատրաստելու եկեղեցու վերջին տարվայ հաշիւները և ներկայացնելու նորից վերընտրված երեք հաշուատեսներին, իսկ սրանք էլ քննելով այդ և կցելով նախընթաց տարիների եկեղեցական հաշիւների՝ իրանց կատարած քննութեան հետ, որի մասին զեկուցում տուած չէ ծխական ժողովին, պիտի ներկայացնեն եկող յունիսի 6-ի ծխական ժողովին։ Հաշուետեսներին յանձնվեց պարզել և այն խնդիրը, թէ ինչու պ. Բուդաղեան եկեղեցու անունով գնած տունը չէ քանդել և հրապարակ բացել։

—

Պետական թղթադրամներ պատրաստող հաստատութիւնը, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, պատրաստում է պօստային նոր մարկաներ կամ նամակադրոշմներ։

—

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Վարչութիւնը մեզ խնդրում է հրապարակով յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը տիկին Նունէ Իգիթխանեանցին ընկերութեան օգտին իր հանգուցեալ եղբօր յիշատակի համար նուիրած 200 րուբլու առիթով։

—

Թ ի ֆ լ ի ս ի պօստ-հեռագրական նահանգական վարչութիւնը հրահանգ է տուել, որ այսուհետև վերադիր վճարով ուղարկվող ծանրոցները պահվեն պօստատանը ոչ թէ մինչև չորս ամիս, այլ ամենաշատը՝ միայն երկու ամիս։

—

„Тюремный Вѣстникъ" լրագիրը հաղորդում է, որ հնարաւոր է դատված բանտարկվածներին թոյլատրել կարդալ պատերազմի դաշտից ստացված պաշտօնական հեռագրներ և, ընդհանրապէս, տեղեկութիւններ պատերազմական գործողութիւնների մասին այն հրատարակութիւններում, որոնք թոյլատրված են ժողովրդական ընթերցարանների համար։

—

Ի ւ ր և վ ի կամ Դ ո ր պ ա տ ի համալսարանի պրօֆէսօր Մանտէյֆէլը, որ ուղարկված է Մանջուրիա, հաղորդում է „Пет. Вѣд." լրագրին, որ գտնվել է միջոց խոլերայի դէմ. այդ միջոցն է հակախոլերային շիչուկը։ Այդ շիճուկից սրսկված է ճապօնական զինուորների մի ամբողջ կորպուսի, որոնք նշանակված էին Մանջուրիա մեկնելու համար։

—

ԲԷՆԴԷՐԳԵԱԶԻՑ (Պարսկաստան) մեզ գրում են. «Տեղիս գրադարան-ընթերցարանի դահլիճում սիրողները տուին իրանց երրորդ ներկայացումը։ Խաղացին «200,000» և «Կըութ-Կըութ»։ Ներկայացումը շատ աջող անցաւ։ Երեք ներկայացումներին էլ պատասխանատու դերերը խաղում էր պ. Կ. Թանեանցը։ Առանձին շնորհակալութեան է արժանի տիկին Ղահրամանեանցը, որը եռանդով օգնում է սիրողներին։ Ներկայացումների օգուտը յատկացրված է գրադարան-ընթերցարանին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Ճապօնական նաւատորմի վնասները։ Անգլիական «Daily News» լրագրի թղթակիցը, որ գտնվում է Պորտ-Արտուրում, Չիֆուի վրայով մի լուր է ուղարկել, թէ իբր ճապօնական նաւատորմը մի նոր պարտութիւն է կրել Պորտ-Արտուրի մօտ և կորցրել է մի թնդանօթաձիգ նաւակ և երկու կտորիչ—ականանաւեր։ Թղթակիցը չէ բացատրում, թէ արդեօք ճապօնացիների այդ նոր կորուստը հետևանք էր ռուսական ականակիր նաւատորմի յարձակման, թէ հետևանք էր ռուսաց ծովափնեայ մարտկոցների ուղղաձիգ կրակի։ (Бирж. Вѣд.)

—Թղթակիցը հաղորդում է, թէ երեք հատ կօզակի ձիեր, գերի բռնվելով, ուղարկվել են Ճապօնիա և գեներալ Կուրօկին նրանցից մինը նուէր է ուղարկել միկադօին։ Շանհայից տեղեկացնում են, թէ երկաթուղային հաղորդակցութիւնը Լեաօեանի և Ծաքէնի մէջ բոլորովին ազատ է, որովհետև խունխուզների հրոսակները ցրված են։

—«Daily News» լրագրի զինուորական թղթակիցը հաղորդում է ճապօնական գլխաւոր բանակից, մայիսի 8-ին, թէ ճապօնական բանակի գործողութիւնները առաջվան պէս խիստ գաղտնի են պահվում։ Վերջին ժամանակները շարունակ հաղորդում են, թէ ճապօնական հեծելազօրքի և ռուսաց կազակների միջև ընդհարումներ են լինում. ճապօնացիները յայտնում են, որ այդ ընդհարումները նրանց համար աջողութեամբ են վերջանում։

—«Daily Mail» լրագրին հաղորդում են, որ Արևելեան-չինական երկաթուղու ընկերութեան շոգենաւերի հրամանատարները և նաւաստիները եկել են Դալնիից Չիֆու. նրանց հետ եկել են շատ մասնաւոր անձինք։ Դրանք ամենքը դուրս են եկել Դալնիից մայիսի 9-ին։ Նրանք հաղորդում են, որ ճապօնացիները գտնվում էին այդ ժամանակ քաղաքից մի օրվայ ճանապարհի հեռաւորութեան վրա։ (T. Ar.)

Պորտ-Արտուրի մասին տեղեկութիւններ։ «Daily Mail» թղթակիցը հաղորդում է Սիմօնօսէկից, ճապօնացիների խօսքով, որ վճռական յարձակումը Պորտ-Արտուրի վրա տեղի կունենայ շատ շուտով։ Պաշարումը և բերդի վրա գրոհ տալը կը յանձնվի երրորդ բանակի 5-րդ զօրաբաժնին (Ծիրօշիմայի դիվիզիային), որ բաղկացած է մեծ մասամբ Եամագուչի շրջանի վետերան զինուորներից, որոնք մասնակցել են ճապօնա-չինական պատերազմին։ Թղթակցի խօսքով, ճապօնացիները յայտնում են, թէ յարձակման վերսկսումը պէտք է տեղի ունենայ միաժամանակ բոլոր կէտերում, երբ ցամաքային բոլոր ույժերը պատրաստ կը լինեն։

Նաւատորմի կրած վերջին կորուստները չեն ազդել ծովապետ Տօգօի պլանների վրա։ Հաղորդում են, որ Պորտ-Արտուրի պաշարման համար ծանր արտիլերիան բերվում է բանակը ծովով։ Մտադրութիւն կայ վերցնել բերդը գրոհ տալով, առանց ի նկատի ունենալու մարդկանց կորստի որ և է քանակութիւնը։ (T. Ar.)

Ընդհանուր ճակատամարտը որտեղ կը լինի։ Ձիջիչիմպօ լրագիրը այն կարծիքն է յայտնում, որ ռուսական բանակը ընդհանուր ճակատամարտ կը տայ Լեաօեանի մօտ։ Թէ քաղաքական և թէ պատերազմական նկատումները հայիւ թոյլ տան ռուսներին նահանջել։ Միւս կողմից «Berl. Tageblatt» լրագրի թղթակից կապիտան Գեւկէ հեռագրում է Մուկդէնից, թէ վերջին դէպքերը Պորտ-Արտուրի մօտ և ռուսաց զինուորական ույժերի նշանաւոր թիւը, որի մասին ճապօնացիները չէին կարծում, յետ պահեցին նրանց առաջխաղացութիւնը և ճապօնացիների շանսերը նուազում են։ (T. A.)։

Ռուսների աջող ելքը Պորտ-Արտուրից։ Րէյտէրի գործակալութիւնը տեղեկութիւն է ստացել, թէ գեներալ Ստեսսելը փորձել է դուրս գալու Պորտ-Արտուրից և այդ փորձը աջողութեամբ է պսակվել։ Դուրս գալու նպատակն այն էր, որ դիմաւորեն և Պորտ-Արտուր մացնեն մի գնացք, որ բերում էր պաշարվածներին պատերազմական մթերք և ուտեստ և որի առաքման մասին պաշարվածները լուր էին ստացել անթել հեռագրի միջոցով։ Թշնամին փորձեց կանգնեցնել և բռնել գնացքը, բայց ռուսները նրա օգնութեան հասան։ Տեղի ունեցաւ տաք կռիւ, որից յետոյ ճապօնացիները ստիպվեցին նահանջել, կորցնելով հազարից աւելի սպանված և վիրաւորված։ Պորտ-Արտուրի քաջերը վերադարձան բերդը՝ բերելով գնացքը իրանց հետ։ (T. A.)։

«Matin» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է, որ «Րետվիզան», «Ցեսարեվիչ» և «Պօբէդա» նաւերը արդէն ուղղված են և կարող են մասնակցել պատերազմական գործողութիւններին։

Ճապօնական լրագրի բողոքը։ Ճապօնական «Ասախի» լրագիրը տպել է հետևեալը. այս լրագիրը պատերազմի սկզբին վարձեց իր յատուկ թղթակցի համար մի փոքր շոգենաւակ հարիւր տօննանոց, բայց այդ շոգենաւակը առաւօտեան, մարտի 26-ին, Միաօդաօ կղզու մօտ ռուսաց պօրտ-արտուրեան էսկադրան ջրասոյզ արեց։ Ազատվել կարողացան միայն նաւակի կապիտանը և երկու նաւաստի, որոնք մակոյկներով փախան Չիֆու։ Ռուսները գերի վերցրին 10 ճապօնացի և 7 չինացի»։ «Ասախի» լրագիրը, ստանալով լուր այդ դժբախտութեան մասին, զայրացաւ և զետեղեց մի շարք յօդուածներ ճապօներէն, որոնցով կոչումն արեց ճապօնական հասարակական կարծիքին, իսկ անգլիերէն տպված մի յօդուածի մէջ ահա ինչ է գրում. «Թող Ճապօնիայում ապրող բոլոր օտարազգիները իմանան ռուսաց ծովագնացների անպիտանութեան մասին, որ նրանք չեն յարգում հրապարակախօսութիւնը։ Մենք յատկապէս վարձեցինք ամենափոքր մի նաւակ, որ չէր կարող պատերազմական որ և է նշանակութիւն ունենալ. նա զինուորված չէր։ Ռուսները նեղութիւն յանձն չառան քննել նաւակը և նրանք բոլորովին ոտնակոխ արեցին միջազգային իրաւունքի սկզբունքները։ Նրանք ջրասոյզ արին հրապարակախօսութեան նաւը, ջրասոյզ արին հրապարակախօսութիւնը, իսկ հրապարակախօսութիւնը—ամբողջ աշխարհի սեփականութիւնն է։ Թող ամենքը իմանան, թէ ինչ բարբարոսների հետ գործ ունենք և թող ամենքը իմանան, որ ջրասոյզ արված նաւը կոչվում էր «Խանըկմարու»։ (Русь)

Զանազան տեղեկութիւններ պատերազմական բեմից։ «Standard» լրագրի Տօկիօի թղթակիցը հաղորդում է, թէ Կօրէայի հրաժարումը Ռուսաստանի հետ կնքած դաշնագրերից գոհացումն տուեց հասարակական կարծիքին Ճապօնիայում, որովհետև Կօրէայի այդ քայլը նկատվում է իբրև լօգիկական հետևանք այն նոր յարաբերութիւնների, որոնք ստեղծվել են Ճապօնիայի և Կօրէայի մէջ։ Ճապօնական մամուլը պնդում է այն բանի վրա, որ կառավարութիւնը որքան կարելի է շուտ ամրապնդէ ճապօնացիների դիրքը Կօրէայում նոր ամուր հիմքերի վրա։

Անգլիական մամուլը ճապօնական նաւատորմի կրած կորստի մասին։ Լօնդօնից գրում են «Рус. Вѣд.» լրագրին, թէ ճապօնական զրահաւորի և կրէյսէրի կորուստը ճնշող տպաւորութիւն գործեց։ Անգլիան մեծ ցաւակցութեամբ վերաբերվեց «Պետրօպավլօվսկի» կորստին. թէ պահպանողականները և թէ արմատականները ցաւ յայտնեցին, որ կոհակները կլանեցին այնքան գեղեցիկ կեանքեր։ Ուշադրութիւն դարձրին և մի տխուր փաստի վրա, որի մասին Բերնարդ Շօու իր վերջին աշխատութեան մէջ խօսում է այսպէս. «Ապրելու արուեստի մէջ մարդը ոչինչ չէ հնարել, բայց ոչնչացնելու արուեստի մէջ նա նոյն իսկ բնութիւնից գերազանցել է։ Քիմիայի և մեքենաների օգնութեամբ նա այսօր կարող է ահագին աւերումներ գործել, քան մի ժամանակ գործում էին սովը և ժանտախտը... Մարդը չափում է կեանքը աւերումներ գործելու ընդունակութեամբ»։

Արդ եթէ այդպէս ցաւում էին ռուսաց նաւի կորստեան մասին, կարելի է երևակայել, թէ ինչ խոր տպաւորութիւն գործեց Լօնդօ-

նում, ուր ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը համակրում է եապօնացիներին, եապօնական երկու նաւերի կորուստը։ Սկզբում թերահաւատութեամբ վերաբերվեցին լուրին, բայց երբ ստուգվեց, ժամուլը սկսեց կշռել այդ կորստի նշանակութիւնը և գուշակել, թէ ինչ ազդեցութիւն կունենայ նա պատերազմի ընթացքի վրա։ «Times» լրագիրը երկու առաջնորդող նուիրեց այդ հարցին. առաջինի մէջ մի մասնագէտ—ծովագնաց բացատրում է, թէ ինչ հոյակապ նաւ էր «Յատցուզէն», որ մի քանի րոպէում խորասուզվեց հարիւրաւոր մարդկանց հետ։ «Որովհետև Եապօնիան պատերազմական նաւեր բէչ ունի և բացի դրանից չէ կարող նորերը ձեռք բերել կռուածների տեղ, ուստի նոյն իսկ հին կրէյսէր «Իօշինօի» կորուստը չափազանց զգալի է։ «Յատցուզէն» կորցնելով, ծովակալ Տօգօն զրկվեց եապօնական նաւատորմի լաւագոյն զրահաւորներից մէկից։ Բէչ զգալի չէ Եապօնիայի համար և 700 կամ 800 ընտիր ու քաջ ծովագնացների կորուստը։ «Յատցուզէի» սպասաւոր մարմինը սովորական ժամանակ բաղկացած է 740 օֆիցէրներից և նաւաստիներից. զրահաւորի կռուեան ժամանակ նրա վրա երևի աւելի շատ մարդիկ կային։ Որպէս զի գնահատենք այդ կորստի նշանակութիւնը Եապօնիայի համար, պէտք է յիշեցնենք, թէ մնացել է այժմ միայն 5 զրահաւոր և Եապօնիան շանս չունի նորերը ձեռք բերելու, մինչ Ռուսաստանը այդ տիպի մի քանի նաւեր ունի. նրանք գրեթէ պատրաստ են և շուտով կը լրացնեն Պորտ-Արտուրի նաւատորմը»։

Երկրորդ առաջնորդող յօդուածի մէջ «Times» ապացուցանում է, թէ զրահաւորի և կրէյսէրի կորուստը չէ կարող ներկայումս լինել այնպիսի գործօն, որ կարողանայ փոխել իրերի վիճակը պատերազմական բեմի վրա։ «Աղէտը պատահեց այն ժամանակ, երբ Եապօնիայի տիրապետութիւնը ծովի վրա հաստատ ամրացել էր, ասում է լրագիրը։ Նաւերի կորուստը այժմ չէ կարող փոխել գործերի վիճակը։ Եթէ աղէտը առաջ տեղի ունենար, Եապօնիան չէր կարող իրագործել իր պլանը միաժամանակ և ցամաքի և ծովի վրա»։—«Daily News» լրագիրը այն կարծիքի է, թէ «Յատցուզէի» և «Իօշինօի» կորուստը Եապօնիայի համար—աւելի սարսափելի հարուած է, քան Ռուսաստանի համար «Պետրօպավլօվսկի» կորուստը։—«Standard» լրագիրը կարծում է, թէ աղէտը չէ խախտել գործերի նախկին վիճակը պատերազմական բեմի վրա։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

15 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկինի հեռագիրը Նորին Մեծութեան մայիսի 14-ից. «Մայիսի 12-ին առաւօտեան եապօնական զօրաբաժինը, բաղկացած մօտ մէկ բատալիօն հետևակից էսկադրոնով միասին յարձակւում սկսեց լաեօանեան ճանապարհի վրա, բայց հարկադրված էր շուտով յետ քաշվել դէպի Տուխմէնդա։ Այխէ գետի հովտում մօտ մէկ բատալիօն հետևակից բաղկացած զօրաբաժինը գրաւում է դիրքեր բարձունքների վրա։ Մեր կազակները դիմաւորվեցին զօրեղ կրակով։ Հրացանաձգութիւնը շարունակվում էր ցերեկվայ 10 ժամից մինչև 4 ժամը, և այդ ժամանակ եապօնական հետևակ զօրքը աշխատում էր բռնել կազակների աջ թևը և յետ քաշվելու ճանապարհը կտրել, բայց այդ բանը չաջողվեց։»

ԺԻՏՕՄԻՐ։ Այրվեց Օվրուչեան գաւառի Կօրօստէն աւանի կենտրօնական մասը։ Վնասը 2 միլիօն է։

ԴՐՈՒՍԿԵՆԻԿԻ։ Սկսված է բուժական սէզօնը։

ՕՐԷՕԼ։ Նահանգապետի նախագահութեամբ նշանակված է նահանգական խորհրդակցութեան առաջին նիստը՝ գիւղացիներին վերաբերեալ օրէնսդրութիւնը վերաքննելու համար։ Մասնակցում են 52 անդամներ։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ Աւստրիական պատուիրակութիւնը ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջէտը՝ վստահութիւն յայտնելով Գօլուխօվսկուն։ Բոլոր հռետօրները համաձայնութիւն յայտնեցին արտաքին քաղաքականութեան ներկայ ընթացքի հետ, որի փորձված հիմքերը մնացին անփոփոխ։ Հռետօրները մատնացոյց էին անում, որ Ռուսաստանի հետ համաձայնութիւնը դիմացաւ փորձին և այժմ, երբ Ռուսաստանը զբաղված է Հեռաւոր-Արևելքում, ընդգծեցին բաղդաւոր փոփոխութիւն Իտալիայի յարաբերութիւնների մէջ և յաղթութիւն մաղթեցին ռուսական զէնքին և խաղաղութեան վերականգման Հեռաւոր Արևելքում։

ՎԻԷՆՆԱ։ Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ ռուսական քաղաքացիական գործակալ Դէմէրիկ կը հարկադրվի երեք կամ չորս ամսով արձակուրդ գնալ։ Նրա բացակայութեան ժամանակ նրա պարտաւորութիւնները կը դրվեն Սալօնիկի ընդհանուր հիւպատոս Գիրսի վրա։

ԶԱՐԱՒՍԿ։ Զէմստվօի արտակարգ ժողովը վճռեց վիրաւորներին տեղաւորել զէմստվօի հիւանդանոցներում, յարմարեցնել այդ բանին առանձին բարակ և մօբիլիզացիայի դէպքում յատկացնել տասը հազար ռուբլու նպաստ զինուորների մնացած ընտանիքներին։

16 մայիսի

ՏՕԿԻՕ։ Հաստատվում է, որ ռուսները նորից գրաւեցին Նիւչժուանը աւելի զօրեղ զօրքերով։ Երրորդ եապօնական զօրքը ափ իջաւ գլխաւոր ուժերի հետ միասին Դագուշանում։ Շատ փոխադրող նաւեր գտնվում են դեռ ճանապարհի վրա ծովում։ Կէս օրին ռուսները մաքրեցին Նանգուալինին և յետ քաշվեցին դէպի Պորտ-Արտուր։ Ցինչժօուի և Նանշանի մօտ տեղի ունեցած կռւի մէջ ռուսները թողեցին պատերազմի բեմը. նրանք ունեն 400 սպանվածներ, իսկ եապօնացիները կորցրին սպանված և վիրաւորված 3000 մարդ։

ՏՕԿԻՕ։ Պաշտօնապէս։ Ցզինչժօուի մօտ եապօնական զօրքի գործողութիւնները ղեկավարող հրամանատար գեներալը զեկուցանում է, որ հետևակից, արտիլերիայից և սապէօրներից բաղկացած զօրաբաժինը մայիսի 14-ին առաւօտեան գրաւեց Նանգուալինին յետ մղելով թշնամուն դէպի Պորտ-Արտուր, և այրեց Սանշիլիպու երկաթուղիական կայարանը դէպի հիւսիս-արևմուտք Դալնիից, որը չը պէտք է խառնել Ցզինչժօուից դէպի հիւսիս գտնվող նոյն անունը կրող կայարանի հետ։

ՕԴԷՍԱ։ Այստեղի պօստային կայարանում տեսքով անծանօթ մի օտարազգի յանձնեց դրամական մի փակ ծրար Բերլինի գերմանական առևտրական բանկի հասցէով։ Երբ ծրար յանձնողը հեռացաւ, ծրարի վրա դրոշմներ դնելու ժամանակ, տեղի ունեցաւ պայթիւն, և վիրաւորեց պօստային պաշտօնեայի ձեռքը։ Պայթիւնը առրճանակի հարուածի ոյժն ունէր։

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ։ Բացվեց էսսէնտուկեան խմբի սէզօնը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ուսկիւբի վիլայէտի Կումանօվօ շրջանում թիւրքերը բնաջինջ արին 24 մարդուց բաղկացած հրոսակախումբը, իսկ իրանք կորցրին մէկ մարդ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյն բարեհաճեց, որ Նորին Բարձրութիւն Թագաժառանգ Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրօվիչն ընդունէ ռուսական առևտրական ծովագնացութեանը նպաստող Կայսերական ընկերութեան պատւաւոր անդամի կոչումը։

ԲԼԱԳՕՎԷՇՉԷՆՍԿ։ Ժամանեց Կարմիր Խաչի յանձնաժողովի լիազօր կոմս Բօբրինսկի։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ Հեռաւոր Արևելքից եկող գնացքները լիքն են Ամուրի վրա ծառայողների ընտանիքներով։

ՏՕԿԻՕ, 15 մայիսի։ («Վօլֆի գործ.»)։ Ցզինչժօուի վրա գրոհ տալու ժամանակ, ինչպէս պաշտօնապէս հաղորդում են, թշնամու դիրքերի վրա գրոհ տալը Նանշանի մօտ սկսվեց երկու և կէս ժամին։ Ռուսների պաշտպանողական կառուցումները համարեա բոլորն էլ շատ զօրեղ էին։ Թշնամու արտիլերիան բաղկացած էր զանազան մեծութեան 50 թնդանօթներից 2 գնդաձիգներով։ Ռուսական հետևակ զօրքը փորեց վակ խրամատների 2-ից մինչև 3 գծեր պատուհաններով թնդանօթների համար։ Ամենանշանաւոր տեղերի վրա դրված են գնդաձիգներ։ Ռուսները յամառ դիմադրութիւն ցոյց տուեցին։ Մենք դաշտային թնդանօթներ դրինք ռուսական մարտկոցների ուղղութեամբ և մօտ առաւօտեան 11 ժամին ստիպեցինք լռել ռուսական գլխաւոր արտիլերիական դիրքերին։ Այն ժամանակ, երբ ռուսների արագաձիգ թնդանօթները, դէպի Նանգուանլին յետ քաշվելիս, դիմադրում էին կրակ անելով, մինչև գիշերվայ վրա հասնելը մենք կենտրօնացրինք մեր արտիլերիայի կրակը ռուսական պատուարների վրա։ Մեր հետևակ զօրքը մօտեցաւ թշնամու դիրքերին չորս հարիւրից մինչև հինգ հարիւր մէտր տարածութեան վրա, բայց մեր առաջ կային մետալեայ թելի և ականային խափանիչներ, փոսեր և ռուսական հետևակ զօրքի ու գնդաձիգների անընդհատ կրակը։ Մեր զօրքերը այնուամենայնիւ մօտեցան թշնամուն էլի 200 մետր տարածութեամբ։ Ռուսական դիրքերը գրոհ տալով վերցնելու էլի մի քանի փորձերը անաջող եղան, որովհետև մեր բոլոր օֆիցէրները և զինուորները սպանված էին, չը հասնելով 20—30 մէտր մինչև ռուսական պատուարների գիծը։ Ի նկատի ունենալով գործերի այդպիսի դրութիւնը, մեր արտիլերիան սկսեց պատրաստվել վերջին գրոհ տալով յարձակմանը, որը տեղի ունեցաւ երեկոյեան արտիլերիական սաստիկ կրակի տակ։ Մեծ դժուարութիւններով մեզ աջողվեց ճեղք բանալ ռուսների գծի մէջ, որով մենք տիրեցինք բոլոր բարձրութիւններին, յետ մղեցինք թշնամուն և տիրեցինք ամրութիւնների վրա եղած բոլոր թնդանօթներին։ Բաղդաւոր դէպքի շնորհիւ, գրոհ տալու ժամանակը բացվեց ականային խափանիչի էլէկտրական թելը Նանշան լերան ստորոտի արևելեան մասում և նա կտրվեց, այդպիսով մենք խափանեցինք դրված ականների պայթումը։

ՏՕԿԻՕ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Կարծում են, որ Ցզինչժօուի մօտ ռուսական զօրքերի հրամանատարն էր գեներալ Ստէսսէլ։ Դիրքի պաշտպանները մեծ մասամբ բաղկացած էին պօրտարտուրեան բերդապահ զօրքից։ Ռուսների կորուստը 2000 մարդ են հաշւում։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Ամերիկական օֆիցէրները հիացած են եապօնական Շիմօզէի վառօդի գործողութիւններից, որով եապօնացիները լցնում են ռումբերը։ Ռումբերը ծակելով անցնում են զրահի միջից, թէպէտ պարունակում են ոչ մեծ քանակութեամբ վառօդ. բացի դրանից նրանք պատառվում են անթիւ քանակութեամբ սուր կտորների, որոնք պատառվում են այնպիսի ուժով, որ ոչնչացնում են բոլոր արգելքները՝ նման աւտոմատիկական թնդանօթների շրապնէլի գործողութեան։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Դեսպան Զինօվիէվ ճանապարհ ընկաւ արձակուրդով։

ՍՕՖԻԱ։ («Կոր. Բիւրօ»)։ Մինչև այժմ վերադարձել են վեց հազար փախստականներ։

16 մայիսի

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ (Րէյտ. գործ.»)։ Մարօկկեան աւազակ Րայսուլլա, որը Տանժէրի մօտ բռնել է մի ամերիկացու և մի անգլիացու, նրանց ազատելու համար այնպիսի պայմաններ է դրել, որ նախագահ Րուզվէլտը անպայման անընդունելի է համարում։ Երեք նաւերից բաղկացած հարաւ-ատլանտեան էսկադրան հրաման ընդունեց ուղևորվել Տանժէր. եւրօպական էսկադրային նոյնպէս հրամայված է ուղևորվել դէպի Տանժէր։

ՍՕՖԻԱ։ (Դիպլոմատական շրջաններից)։ Ժամանեց Ադրիանապօլի վիլայէտի պատուիրակութիւնը, որը լիազօրութիւն ունի օտար պետութիւնների դիպլօմատիական գործակալութիւններին ներկայացնելու մի յիշատագիր, որով խնդրում են բարւոքել բօլգարների դրութիւնը՝ րէֆօրմներ մտցնելով և քաղաքացիական գործակալներ ու եւրօպական օֆիցէրներ ուղարկելով, որպէս այդ անվում է Մակեդօնիայում։ Պատգամաւորները կը խնդրեն բօլգարական կառավարութեանը չը պնդել փախստականներին վերադարձնելու վրա, բայց ապահովել նախապէս նրանց գոյութիւնը և սրնունդը։—Սինօդը հրամանագրեց Բօլգարիա գաղթած քահանաներին վերադառնալ Մակեդօնիա։—Հաղորդում են, որ Հիլմի-փաշան յարմար միջոցներ է որոնում հարկեր առնելու և ստատիստիկական փաստեր ժողովելու համար երկրի հարկերի վերաբերմամբ վերջին հինգ տարվայ ընթացքում։ Քաղաքացիական գործակալները համաձայն են Հիլմի-փաշայի ծրագրի հետ։

ՎԻԷՆՆԱ։ Այստեղի չինական դեսպանը, «Neue Rreie Presse» լրագրի աշխատակցի հետ խօսակցելու ժամանակ, մատնացոյց արեց, որ չինական կառավարութիւնը ուզում է չէզոքութիւն պահպանել։ Չինական դիպլօմատը յայտնեց, որ չինական զօրքերը առաջ են քաշված դէպի մանջուրական սահմանը միայն չէզոքութիւն պահպանելու համար, որպէս զի կարելի լինի պատերազմող կողմերի զօրքերը յետ մղել, եթէ նրանք սահմանն անցնեն։

ԲՈՒԴԱՊԷՇՏ։ Ունգարական պատուիրակութիւնն ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւդժէտը, վստահութիւն յայտնելով Գօլուխօվսկուն։ Մինիստր-նախագահ Տիսսա, պատասխանելով պատգամաւորների զանազան նկատողութիւններին, առարկեց այն կարծիքի դէմ, որ իբր թէ արտաքին գործերի մինիստրի բացատրութիւնները սպառնալիքներ են պարունակում Թիւրքիայի դէմ։ Նրա արտայայտած նախազգուշութիւնները, ընդհակառակն, ապացոյց էին մեր բարեացակամութեան դէպի Թիւրքիան և առհասարակ դէպի բալկանեան ժողովուրդները։ Մենք չենք ցանկանում ոչ անգուսպ, ոչ էլ նուաճողական քաղաքականութիւն Բալկանեան թերակղզու վրա։ Մեր քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքը Բալկանեան թերակղզու վրա՝ է և կը լինի բալկանեան ազգութիւնների խաղաղ զարգացումը՝ պահպանելով Թիւրքիայի հողային անձեռնմխելիութիւնը և իրաւունքները։ Մենք չենք ցանկանում գերակշռող ազդեցութիւն ունենալ Բալկանների վրա և չենք հանդուրժի, որ ուրիշներն էս այդ ունենան։ Մեր այդ նպատակների համանմանութիւնը Ռուսաստանի նոյնպիսի նպատակների հետ ունեցաւ այն հետևանքը, որ մենք սրտագին համաձայնութիւն կայացրինք այդ մեծ պետութեան հետ, և այդ համաձայնութիւնը տալիս է երաշխաւորութիւն, որ մինչև անգամ ընդհարումների կամ բարդութիւնների դէպքում Բալկանեան թերակղզու վրա՝ երկու մեծ պետութիւնները կարող են պայմաններ գտնել նրանց խաղաղ կարգադրման համար։ Այն հանգամանքը, որ ներկայ րոպէին Ռուսաստանի ուշադրութիւնը կենտրօնացած է պատերազմի վրա Հեռաւոր Արևելքում, ամենևին չէ նսեմացնում նրա գործունէութեան ընդունակութիւնը Եւրօպայում։ Մեծ հիասթափութիւններ է սպասում այն մարդկանց, որոնք որ և է քաղաքական հաշիւներ կը հիմնեն այն կարծիքի վրա, թէ Ռուսաստանը, ռուս-եապօնական պատերազմի պատճառով, թուլացած է Եւրօպայում։

17 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի հեռագիրը Նորին Մեծութեան անունով մայիսի 16-ին։ «Եապօնական ձիաւորների մի զօրաբաժին, բաղկացած 150 մարդուց, հարաւ-արևելքից 8 վերստի չափ մօտեցաւ Վաֆունգօու կայարանին, բայց սահմանապահ զինուորներին հանդիպելով՝ շուտով հեռացաւ։ Մայիսի 1-ին Ցինջօուի կողմում մեր խուզարկուները լսել են սաստիկ թնդանօթաձգութիւն»։

Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի հեռագիրը զինուորական մինիստրին մայիսի 17-ից։ «Այս առաւօտ տեղեկութիւն ստացվեց, թէ եապօնացիները առաջ են շարժվում Խուանգեանսեանից դէպի Սալմաջզի։ Յարձակվողների ոյժի քանակութիւնը որոշված չէ։

ՄՈՒԿԴԷՆ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Ռուսները անհանգիստ են անում եապօնական բանակի վերջապահ զօրքը, որով և բացատրվում է եապօնացիների յառաջխաղացութեան կանգ առնելը։

ՏՕԿԻՕ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Այն նաւախումբը, որ մասնակցութիւն ունեցաւ Ցինջօուի ամրութիւնների առման մէջ՝ Ցինջօուի ծոցը մըտաւ չորեքշաբթի օրը։ Ծովի չափազանց ալէկոծութիւնը խանգարեց անմիջապէս գործողութիւններին մասնակցել։ Հէնց որ եղանակը թոյլ տուեց՝ նաւախումբը մօտեցաւ և սկսեց ռմբակոծել ռուսական մարտկոցները. ականանաւերի խումբը կրակ բացեց երկաթուղու գծի վրա։ Մեծ զինուորական նաւերի թնդանօթները, որ բերվեցին դէպի եապօնական բանակի ձախակողմեան թևը, միասին առաջ շարժվեցին և աջակցեցին բանակի գործողութիւններին։ Եապօնական գրոհումը Նանշանի բարձրութիւնների վրա՝ ամենասաստիկ և արիւնահեղն էր, որից աւելին յայտնի չէ ժամանակակից պատերազմական պատմութեան մէջ։ Առաջին գրոհի ժամանակ բոլոր օֆիցէրներն ու զինուորները դեռ ռուսաց առաջին գծին չը հասած՝ կոտորվեցին ռուսներից. այս պատճառով անհրաժեշտութիւն տեսնվեց նախապէս ռմբակոծել թշնամու դիրքերը և ապա ձեռնարկել վերջին յուսահատական գրոհումը, որ աջողութեամբ գլուխ եկաւ շնորհիւ նախկինից աւելի քաջարի զօրաբաժնին։ Նա աջողվեց մուտք գործել ռուսաց պաշտպանողական գծի մէջ, գտնելով ականային խափանիչների թելերը։ Եապօնական հետևակազօրը մի հրացանընկէց տարածութեամբ մօտեցաւ, բայց հանդիպեց մաւթուլի թելերից խափանիչների։ Գտնվեց մի անցք, որի միջով առաջ գնաց հետևակազօրը։ Մեծ բաղդ էր եապօնացիների համար, որ ականային խափանիչների հաղորդիչ թելը գտնվեց. եթէ ականները պայթէին՝ սարսափելի մեծ կը լինէր եապօնացիների կորուստը, և ռուսները դիրքերը կը պահպանէին։ Առաւօտեան 11 ժամին ռուսների գլխաւոր մարտկոցները լռեցրված էին։ Եապօնացիները ռուսների խրամատներից 200 մէտր հեռաւորութիւնից գրոհ տուին, բայց

յետ ընկրկեցան։ Եապօնական արտիլերիան նախապատրաստական ռմբակոծութիւն կատարեց, և երեկոյեան դէմ եապօնական մի զօրաբաժին տիրեց ռուսաց խրամատների մի մասին, որով ռուսների պաշտպանողական գիծը կտրեց։ Զօրքի միւս բաժինները ընկերների այս աջողութիւնից խրախուսուելով՝ ամբողջ ճակատով վրա յարձակվեցին և շուտով բլուրին տիրեցին։

ՍԷՈՒԼ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Դալնիի ամերիկական հիւպատոսը Մօրգան ժամանեց այստեղ Ֆուզանից ցամաքային ճանապարհով և հաղորդում է, որ Կորէայի ներսում տիրում է կատարեալ հանգստութիւն և խաղաղութիւն. ոչ մի տեղ նկատելի չեն տօնգակների կամ ուրիշ աւազակների երևալու նշաններ. երկաթուղու կառուցումը Ֆուզանից դէպի Սէուլ աջողութեամբ առաջ է գնում և տարվայ վերջը կաւարտվի։

ՏՕԿԻՕ։ («Րէյտ. գործ.»). Եապօնացիների կորուստները Նանշանի մօտ հաշւում են այժմ 3,500 մարդ։

ԲԼԱԳՕՎԷՇՉԷՆՍԿ։ Կայացաւ Կարմիր խաչի վարչութեան արտակարգ նիստը քաղաքում 300 մահճակալով հիւանդանոցներ բանալու առիթով։ Հիւանդներին և վիրաւորներին պօստային շոգենաւերով պատերազմի բեմից փոխադրելու համար Կարմիր խաչին զիջված է երկու շոգենաւ։

ՍԷՈՒԼ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Գեներալ Օկու հաղորդում է. «Նանշան լերան վրա գրոհ տալու ժամանակ 4-դ դիվիզիան կազմում էր մեր յարձակման աջ թևը. հետևակ զօրքի 3-դ դիվիզիան և բերդային արտիլերիայի ու ծովային զօրքերի երկու դաշտային բատարէաներ և մեր 4-դ դիվիզիան յաղթութիւն տարան ռուսների աջ թևի վրա, որոնք կորուստներ կրեցին շնորհիւ այն բանի, որ Ցզինչժօուեան ծովածոցի կողմից ռմբակոծում էր այդ թևը։ Վերջիվերջոյ այդ դիվիզիային աջողվեց ներս խուժել ռուսական դիրքերի գծի մէջ։ Ուրիշ երկու դիվիզիաներ անյապաղ հետևեցին նրան։ Ռուսական զօրքերը յետ քաշվեցին, կրակ տալով պահեստները Դաֆանշէնի մօտ։ Մեր պատերազմական աւարը կազմում են՝ 68 թնդանօթ, 10 գնդացիր և շատ ուրիշ ռազմամթերքներ։ Մենք կորցրինք մօտ 3500 մարդ, իսկ ռուսները 500 մարդուց աւելի սպանվածներ թողին պատերազմի դաշտի վրա։

ՏՕԿԻՕ։ (Րէյտ. գործ.»)։ Գեներալ Օկու հրատարակեց Լեաօդունի ազգաբնակութեան ուղղած մի շրջաբերական, խոստանալով կեանքի և գոյքի պաշտպանութիւն և վճար՝ գրաւած տների և զօրքի համար վերցրած ուտեստի պաշարների փոխարէն, խիստ պատժել սպառնալով նրանց, որոնք կօգնեն ռուսներին։

ՆՈՒՄԲԻ։ («Րէյտ. գործ.»։ Ֆրանգձէում բրիտանական բանակի վրա կատարված յարձակման ժամանակ սպանված են լէյտէնանտ Գարստին և 3 սիփայ, վիրաւորված են 3 օֆիցէր և 9 զինուոր։ 11 ժամ տևող կռւից յետոյ առնվեց մերձակայ գիւղը, որը ամրացրել էին տիբէտցիները, որոնք մեծ կորուստներ ունեցան և 37 հոգի գերի տուին։ Կապիտան Պառ, չինական մանաժողովի անդամը Տիբէտում, երէկ եկաւ այստեղ և յայտնեց, թէ հիմք ունի կարծելու, թէ տիբէտցիներին օգնում են ինչ-որ ռուս մօնղօլներ, որոնք կողմնակից են ռուսներին բարեկամ տիբէտցի Դորժիևվին։

ՉԻՖՈՒ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Դալնիից մայիսի 13-ին փախստականներով դուրս եկած ջօնկան այսօր հասաւ այստեղ։ Հաղորդում են, թէ մայիսի 14-ին Տալիէնվանի ծովածոցից կռուին մասնակցող ռմբաձիգ նաւը «Բոբր» ռմբաձիգն էր, որ Դալնիյ էր եկել Պորտ-Արտուրից։ Նա հալածվում էր եապօնացիների կողմից և մի քանի փախստականներ վերցրեց Դալնիից։ Հալածանքը եապօնացիները դադարեցրին՝ ականային խափանիչներից զգուշանալով։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

15 մայիսի

Բօրսայի դիսկօնտը	6—7½%	»
Պետական 4% րենտան	— — —	»
I Խաղար. տոմսերը	377— —	»
II » »	297— —	»
III » »	260— —	»
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	— — —	»
Բագուի » » »	— — —	»
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	84¾ —	»
» » » 4½%	— — —	»
Բագուի Նաւթ. Ընկ.	435— —	»
Կասպիական Ընկ.	— — —	»
Մանթաշեան և Ընկ.	189— —	»
Նոբէլի և Ընկ.	— — —	»

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեան

որ գտնվում է ՌՈՍՏՕՎ քաղաքում
հիւանդներին ընդունում է 11—1 ժ. առ. և 7—8 ժ. երեկոյեան։
Б. Садовая, 136, д. Бакалова.
(ո. կ. ե. հ.) 12—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Ուղևորվեց Թիֆլիսից Կովկասեան հանքային Ջրերը—Պեատիգորսկ, ուր անցեալ տարվայ նման կը շարունակէ հիւանդներին։ (ե. հ. շ.) 45—50

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գր. Տէր-Գրիգորեանց
ընդունում է հիւանդներին—ներքին (մասնաւորապէս կրծքի) և երեխայոց հիւանդութիւններ. 154. Միքայէլեան պրօսպէկտ, տէլէֆօն 825.
(շ. ե. հ. չ.) 35—105

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Նախընթաց տարիների նման մայիսի 10-ից կընդունէ հիւանդներին Կովկասի հանքային Ջրերում, Պեատիգորսկում, Ելիզավետինսկի փողոցում (ռուսաց Սօբօրի դիմաց) տ. Արխիպօվի։
մ. 16,18,21,23,25,27,29,30, յ. 2,4,6,13 1—12

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՄԱՑՍՈՒՐԵԱՆՑ
Տեղափոխված է Վելեամինօվսկայա փողոց՝ № 22, երրորդ գիմնազիայի հանդէպ։
(չ. ու. կ. եր. հ.) 3—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գէորգ Թաղէոսեան
Այս ամառ ևս կընդունի հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում։ Հասցէն՝ Эссентуки, главн. Курсовая ул., домъ Квартовкиной.
(ե. հ. կ.) 8—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի։ 67—100

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին, ամեն օր առաւօտեան 12—2, երեկոյեան 5—6։ Վեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանօվի, Բախչիեվի դեղատան կից։

ՎԻԵՆՆԱ. ԲԺ. Պ. Մ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Կազմում է խորհուրդներ տեղիս մասնագէտ-պրօֆէսօրների հետ Ռուսաստանից եկող հիւանդների համար։
Հասցէն Wien, Spiegelgasse, 3, IVstock.
33—50

«Ներսիսեան դպրոցաւարտ և հինգ տարի ծրխական միջասեան ուսուցչարանում մայրենի լեզու դասախօսած մի երիտասարդ
Հայ ուսուցիչ
ցանկանում է նոյն կամ վերակացութեան պաշտօնները ստանձնել։ Դիմել գրաւոր՝ Учителю Хачатуру Теръ-Енокянцу մինչև յունիսի 5-ը՝ այս հասցէով—Армянскъ (Крымъ), իսկ այնուհետև Тифлисъ, редакція „Мщакъ“.
(8, 10, 15) 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է ընդհանուրի ուշադրութեանը, որ ներկայ տարվայ յունիսի 10-ին նշանակված է աճուրդ Վերայի Կամուրջից վերև գետափին գտնված քաղաքային մակոյկը կապալով տալու համար։ Պայմանների հետ կարելի է ծանօթանալ Վարչութեան գրասենեակում բոլոր առենական օրերին՝ ցերեկվայ ժամը 10-ից մինչև 2-ը։ 3—3

Լոյս տեսաւ և ծախվում է գրավաճառանոցներում
ԵՐԵՔ ՄՈԳԵՐ
փոխ. Յով. Կարապետեանի
Գինն է 10 կ.

ՎՐԱՑ ԱՋՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՈՆ
Երեքշաբթի, մայիսի 18-ին
Դերասան Ն, ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԸ
Բարեհաճ մասնակցութեամբ դերասանուհի Խիթարեանի, օր.օր. Զմշկեանների, Զեփիւրի, Հ. Տէր-Նիկողոսեանի, Քնարիկի, Անահտի. պ. պ. Աթայեանի, Բերինեանի, Փերումեանի, Մանուէլեան Մ., Սադաթեանի, Արարատեանի, Խուդանեանի և ուրիշների
Կը ներկայացնէ
Առաջին անգամ Թիֆլիսում նոր պիես
ՆԿԱՐԻՉ ԹԱՇՃԵԱՆ
Դրամա 4 գործ. հեղ. Լևոն Մանուէլեանի։
Սկիզբն է 8½ ժամին երեկոյեան։
Տոմսակները վաճառվում են թատրօնի կասայում։
2—2 Րէժիսօր՝ Ն. Յովհաննիսեան

Լոյս տեսաւ
ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆՑԻ
ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐ
վէպը, երկրորդ տպագր., գինն է 1 ր. 50 կ.
Ծանապարհածախսով 1 ր. 70 կ.
ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ
վէպը, երրորդ տպագր., գինն է 1 ր. 20 կ.
Ծանապարհածախսով 1 ր. 45 կ.
Տպագրվում են՝ Պռօշեանի «Շահէն» և Տ. Եժի «Լուսադէմին».
Դիմել՝ Баку. Книжн. маг. С. Д. Арутюнова. (ա. օ) 16—25

ՇՈՒԼԱՎԷՐԻ մասնաւոր բուժարանի համար հարկաւոր է
ԲԺԻՇԿ
Ցանկացողներին խնդրում եմ դիմել ինձ՝
2—8 Տանուտէր Վ. Մեհրաբեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Խնդրում եմ օգնութիւն 15 րուբլու գումարով, որպէս զի կարողանամ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ ձեռք բերել կազմարարութեամբ պարապելու համար։
Զբաղութեան պատճառով թողի դպրոցը։ Հասցէն. Կրասիլնայա փողոց № 123, հարցնել Հրանտ Հէքէքեանին։ (չ. կ.) 2—2

Մոսկվայի բարձրագոյն կուրսերի
ՄԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻ
կամենում է դաս ունենալ Կովկասեան հանքային ջրերում մի ընտանիքի մէջ։ Պայմանների մասին դիմել. Москва, Мерзляковское Общежитіе, д. Титовой, курсиеткѣ Х-янцъ.
(9, 12, 16, 22) 3—4

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ
ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
Ծխականաց համար

1. Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. —	25
2. » »	բ.	»	. —	20
3. » »	գ.	»	. —	30
4. Հին-ուխտ	դ.	»	. —	35
5. Նոր-ուխտ	ե.	»	. —	40
6. Գործք առաքելոց	գ.	»	. —	40

Ուսուցչաց համար

7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպառ.)	— —
8. » » —նոր-ուխտի	. 2—50
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.	1—50
10. » » » Ե. »	— 50

Ինձ դիմողները ստանում են 1) 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղչ։
Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
Սահակ քահ. Սահակեանց
82—100

Լոյս տեսաւ
ԴԱՐՎԻՆԻԶՄ
ԴԱՐՎԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐՈՎ
Կազմեց Սամուէլ Բալայեան
Գինն է 50 կ.
Դիմել «Գուտտէնբէրգ» գրախանութը 2—3

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում վաճառվում են
հետևեալ նոր գրքերը՝

Բուղուղեան Ա. բժ., Սնապաշտութիւն և Կախարդութիւն, Պետր. 1904 թ. գ. 20 կոպէկ։
Եղիազարեան Գար., Սուտի հոգեբանութիւն, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 10 կ.
Զաբէլ, Ճշմարիտ մեծութիւնը (արևելեան աւանդութիւն), Պետր. 1904 թ. գ. 7 կ.
Խաչկոնց Դ., Հայոց կրօնական բանաստեղծութիւն, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 60 կ.
Խուսկիվաձէ, Գերեզմանատանը (էսկիզ), Թիֆլ. 1904 թ. գ. 3 կ.
Կարապետեան Յով., Քրիստափոր Կարա-Մուրզա (նրա կեանքն ու գործունէութիւնը) 1854—1902, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 60 կ.
Համբարձումեան Հ., Անհունի էջերում, բանաստեղծութիւններ, Պետր. 1904 թ. գ. 60 կ.
Ղազարեան Մ., Այնտեղ էլ այստեղ էլ (մի պատկեր հայ գաղթականների կեանքից) Պետր. 1903 թ. գ. 10 կ.
Մեծատուրեան Գ., Ընտրութիւն կաթնատուների կամ կաթնոտ կովերը ճանաչելու միջոցները, 26 պատկերով, Պետր. 1904 թ. գ. 15 կ.
Միսիլ'դա Սերաօ, Կնոջ գաղտնիքը, պատմուածք, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 3 կ.
Մենդես, Կնոջ վրէժը (էտիւդ), Թիֆլ, 1904 թ. գ. 3 կ.
Մանսեզացցա Պ., Սիրոյ մեղքերը և նոցա ծագումը, Ալէքս. 1903 թ. գ. 10 կ.
Չիգիանեան Ն., Ֆուլտօն և Ստեֆենսօն—շոգենաւի և շոգեկառքի հնարողները (պատկերազարդ), Թիֆլ. 1904 թ. գ. 15 կ.
Պեսրօվ Գր. են. Աւետարանը իբրև մեր կեանքի հիմքը, Թարգմ. Հ. Քէչէկեանի, Պետր. 1904, 20 կ.
Զամբազեան Զ. Թարգմ. Մաքսիմ Գօրկի, ա. գրքոյկ—Գօրկու կենսագրութիւնը, Ընթերցող, Տաճկաստանում, Զանձրոյթից, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 20 կ.
» Մաքսիմ Գօրկի, բ. գրքոյկ—Մի անգամ աշնանը, Խանը և իւր որդին, Ընկերներ, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 10 կ.
Սուրբ Էջմիածին 303—1903 պատկերազարդ նկարագրութիւն, Մխիթարեանների շքեղ հրատարակութիւն, Վենետ. 1903 թ. գ. 1 ր.
Սեդրակեան Ա. եպս. Հայաստանեայց եկեղեցու պատկերայարգութիւնը, պատմական տեսութիւն, մ. ա., Պետր. 1904 թ. գ. 1 ռ. 50 կ.
Տ.-Ն. Շ. օր., Փիղ, նուէր մանուկներին, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 8 կ.
Փափազեան Վ., Ալէմգիր, պատմական պարսիկների կեանքից, Թիֆ. 1904 թ. գ. 50 կ.
» Մեծ փրկանք և առիւծի մահը, Թիֆլ. 1904 թ. գ. 3 կ.
Արծրունի Վ. բժ., «Առողջապահիկ Թերթ»-ի 15-րդ համարը առանձին 15 կ. և 16-րդը 10 կ.
Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (կ.) 1—5

Բանբեր գրականութեան եւ արուեստի
Բ. ԳԻՐՔ

Ազոնց, Ն. *—Շանթ, Լ. Ես-ի մարդը, դրամա հինգ արարով։—Ահարոնեան, Ա. Մահը։—Առանձար, Տասը տարի եաքը։—Փափազեան, Վ. Արդար թէ մեղաւոր։—Օտեան, Ե. Համբարձում աղա։

Իսահակեան, Ա. 1. Ի՞նչ ես գազազում։—2, Մենակ մանկութեան օրերն են անոյշ։—Տիրանեան, Վ. Հանգրւանը։—Յովհաննիսեան, Յ. 1. Լուսաւորչի կանթեղը, 2. Դարեր անցուցինք։—Եարճանեան, Ա. Հոգեվարքին ջահերը—1. Հոգիս, 2. Արիւն։—Անեփեան, Ո. 1. Աշնանային խոհեր, 2. Հոգ չէ, ընկերներ։—Թէքէեան, Վ. 1. Աշնան իրիկուն, 2. Խոստովանանք, Գարուն, Հեթանոս սէր։—Մալէզեան, Վ. Անհաւատը։—Կիւրճեան, Մ. Երճուրեակները։—Համբարձումեան, Ն. 1. Դարբին, 2. Կայծակն ինձ նետ։—Թումանեանց, Յար. Աղջի, երնէկ աչ լինեմ։—Ազոնց, Ն. Գրական նօմարներ։ Լեզուական ուղղագրական։—** Արևմտեան հայոց արդի գրականութիւնը։—Աղբալեան, Ն. Երգ ու վէրքից յետոյ։—Մուրէյ, Գ. Մի հայ փոխադրիչ էդ. Շահին։—Մ. Նալբանդեանցի մի անտիպ գրութիւնը—Կայպակ։

Պատկերներ և քանդակ

Բալեստրիէրի, Լ. «Բեթհովեն»։—Մարտէն, Հ. «Զարդական պանօ» I III և II։—Ագաշ, Ա. «Օրէնք»։—Ռիթ, Պ. «Կորուսեալ դրախտ»։—Թոմա, Հ. «Մենաւոր ասպետ»։—Կաուլբախ, Ֆ. «Գուեռերօ»։—Զուլօագա, Ի. «Գայթակղութիւն»։—Բենար, Պ. «Ուժան»։—Ֆալգիէր, Ա. «Պարուհի»։—Շահին, Է. «Տիկ. Ֆրանսի պորտրետը»։—Սուրէնեանց, Վ. «Հոփսիմէ և Գայիանէ»։—Մահտեսեան, Է. «Անապատ ափ»։—Կազէսեան, Յ. «Փոթորիկ Մարմար ծովում»։—Թադէոսեան, Ե. «Ընթերցանութիւն»։

Ա. և Բ. գրքը միասին արժէ 4 ր., ամեն մէկը առանձին—2 ր. 50 կ.։
Դիմել՝ Григорію Аристакесянцъ С. Петербургъ. Басейная ул. 33. և Թիֆլիս՝ «Гуттенбергъ» գրավաճառանոց։
1—3